

Boosheid beschermt en beschadigt

Weemoed als tegenkracht

Dr. Michiel de Ronde

Lector Begeleidingskunde Hogeschool Rotterdam

ronma@hr.nl

Dit artikel is verschenen in Waardenwerk Winternummer 2021

De afspraak tussen Harry Kunneman en mij om onze botsing, die hij betitelt als 'virusconflict', vruchtbaar te maken voor reflectie op relationeel waardenwerk gaf en geeft mij de stimulans en energie om mijn gedachten en gevoelens te ordenen en mijn verwerking van de reactie van Harry bij mijn artikel publiek te maken. Waardenwerk is, zo schrijft Harry, in situaties waar het aankomt op het omgaan met tegenstellingen veeleer emotioneel en psychisch werk dan argumentatief denkwerk. Bij verschil van mening gaat het om gelijk denken te hebben, gelijk willen krijgen en de ander geen gelijk willen geven... Het hebben, krijgen en geven van gelijk, staat in contrast met het toelaten, erkennen en misschien zelfs vieren van verschil. In de botsing rond het vraagstuk gaat het tegelijk ook om de vraag of de relatie de botsing dragen kan.

De door mij ervaren uitsluiting maakte mij boos en deed mij verwijten maken. Harry spreekt over narcistische krenking. Het zou boeiend zijn om te onderzoeken hoe de kwetsing van het 'ik' (in het zich afgewezen voelen, het gelijk willen hebben en daartoe de ander aan zichzelf gelijk willen maken,) zich verweekt met een kwetsuur van de relatie zelf waarin het (ons als) botsende personen het niet meer lukt elkaar wederkerig een aanvaarde plaats in de onderlinge band te gunnen en geven.

Mijn gedachten rond de betekenisvolheid van de emotie boosheid hebben zich lange tijd geconcentreerd rond het inzicht dat boosheid beschermt wat van waarde is. Boosheid, verontwaardiging, maar ook 'lichtere' varianten als irritatie en ergernis, zijn vanuit dat oogpunt uitermate belangrijke emotionele reacties in het waardenwerk: zij hebben signaleringsfunctie voor dat wat voor ons van diepe betekenis is. We worden boos, ik word boos als iets van elementaire waarde in het geding raakt en gekrenkt dreigt te worden. Het is een opgave en opdracht die boosheid serieus te nemen als kloppijnaal, zo geloof ik.

Boosheid beschermt, maar het beschadigt ook. Het kan relaties stuk maken. Het ik handhaaft zich dan ten koste van de ander, of in ieder geval ten koste van de relatie met de ander. Met mijn verwijten heb ik verwijdering en misschien zelfs verwonding veroorzaakt in het gezelschap van de redactie en het contact met Harry. Ingewikkeld genoeg kan die beschadiging van de relatie zelf ook weer intensieve boosheid oproepen, juist omdat die eveneens gevoeld wordt als van grote waarde...

Op geleide van Jessica Benjamin zoekt Harry ook naar een ander register in het spectrum van emoties: is het mogelijk om naast boosheid ook het besef van gemis een plaats te geven en het verdriet en de weemoed te voelen en in contact te brengen wanneer een relatie op spanning staat. Ook die emoties raken immers aan de diepte van wat voor ons van waarde is. De inspanning die Harry zich wil getroosten om het uit te houden in dit lastige verschil en om zich in dit ingewikkelde ongelijk-zijn niet verongelijkt te voelen, is voor mij van grote betekenis.

De botsing met Harry heeft mij in de achterliggende maanden niet weinig opgeleverd. Na de eerste ervaring van gevoelde uitsluiting, heb ik inmiddels heel wat keer kunnen oefenen met het meer in verbinding blijven bij het verwoorden van mijn overwegingen en daaruit voorvloeiende keuzen. Het leidde niet zelden tot diepgaande ontmoetingen. De ervaring van dit virusconflict heeft mij ook geholpen om de consequenties van mijn keuzen te dragen en mijn bezorgdheid niet (al te zeer) te verwarren met rancune. Mensen zoals Harry die bereid en in staat zijn om de ingewikkeldheid van verschil te verduren en de onbegrepen (en dus onbegrijpelijke) positie van de ander, van mij dus in dit geval, te erkennen ondanks haar onbegrijpelijkheid, dragen er voor mij aan bij de beschermende kracht van de verontwaardiging niet te laten verworden tot beschamende en beschadigende woede. Dat te bekennen vormt al een leerweg van emotioneel waardenwerk op zich die het waard is te gaan.